

Filozófia

helyi tanterv

Célok és fejlesztési feladatok

A középiskola záró évfolyamán, az érettségi évében, heti egy órában a tantárgy célja természetesen nem lehet az, hogy a tanulók részletes és alapos ismereteket és tájékozottságot szerezzenek akár csak az európai filozófiai gondolkodás két és fél évezredes fejlődéséről. A megvalósítható célnak ennél sokkal szerényebbnek kell lennie.

Azt mindenesetre meg tudjuk mutatni, hogy nem létezik és soha nem is létezett a filozófia, mint egyetlen elmélet, hanem csak kérdések vannak, melyek nagy része állandó. Ezekre a kérdésekre az emberi gondolkodás történetében igen eltérő válaszok születtek, sőt egy adott kor emberei is különbözőképpen vélekedtek róluk. Ennek önmagában is fontos tanulsága az, hogy türelmesnek kell lennünk másoknak a világ megértésére irányuló törekvéseivel. Erre a lehetőségre építve törekedjünk arra, hogy diákjainkban kialakuljon az emberi lét fontos kérdéseit firtató vita és beszélgetés kultúrája.

Célunk legyen az, hogy diákjaink szerezzenek tapasztalatokat a filozófia sajátos szemléletmódjáról, amelyre a kritikai szellem, a nagy összefüggések iránti érzékenység, és különböző tudásterületek integrálására irányuló erőfeszítések jellemzőek. Ébredjen fel bennük az igény, hogy felismerjék saját koruk fontos problémáit és reflektáljanak a felvetődő kérdésekre.

A helyi tanterv és a NAT kapcsolata

A kulcskompetenciák fejlesztése

A *filozófia* elsősorban a következő kulcskompetenciák fejlesztéséhez járul hozzá:

Anyanyelvi kommunikáció

A filozófiai problémák és álláspontok kifejtéséhez a szorosabb filozófiai szakkifejezéseken túl olyan szókinccs és olyan kreatív nyelvhasználat szükséges, ami lehetővé teszi azt, hogy a másik ember megértse a közvetített gondolatokat vagy az egyén véleményét. A közös szövegelemzések, illetve az önálló feldolgozásra kijelölt szövegek elemzése fejleszti a készséget arra, hogy a fiatalok a megszokottnál jóval elvontabb

szövegeket is képesek legyenek értelmezni és meg tudják fogalmazni a viszonyukat a megismert nézetekhez.

Szociális és állampolgári kompetencia

E kompetencia alapja az a képesség, hogy különféle területeken hatékonyan tudjunk kommunikálni, figyelembe vesszük és megértjük a különböző nézőpontokat, tárgyalópartnereinkben bizalmat keltünk, és empatikusak vagyunk. Diákjaink filozófiai tanulmányai a mindennapi gondolkodás sajátosságainak megismerésével, a viláértelmezések szükségszerű sokféleségének felismerésével, az európai történelemben és a jelenkorban fontos szerepet játszó társadalmi eszmék elemzésével hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalok jobban megértsék a körülöttük zajló társadalmi folyamatokat, türelmesebbek legyenek mások nézeteivel szemben, jobban tudják ellenőrizni előítéleteiket, és a jobban megértsék, hogy mennyire fontosak a közösségi összetartást megalapozó értékek. Ha a filozófia tanára a diákok aktív szereplésére alapozva oldja meg, akkor jelentősen hozzájárulhat az állampolgári kompetencia és a társadalmi együttműködés képességének fejlesztéséhez.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

A helyi tantervben körvonalazott tananyag vállaltan Európa központú. Ennek oka esősorban az, hogy nem áll rendelkezésre elegendő idő ahhoz, hogy más kultúrkörökre is érdemben kitekinthessünk. Az európai filozófiai gondolkodás történetének áttekintése így is kiváló lehetőséget ad arra, hogy diákjaink jobban megértsék az európai tradíciókat. Tanulmányaik során láthatják, hogy Európa az egyetemes emberi civilizációt milyen eszmékkel gazdagította, és természetesen szembesül azzal is, hogy melyek azok az eszmék, amelyek veszélyeztetik ezt a civilizációt.

Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés

A mások jogait tisztelő, másokkal együttműködő, de saját véleményéért, céljaiért aktívan tenni képes állampolgár kompetenciáinak kialakításához a filozófia a következőkkel járul hozzá:

- arra nevel, hogy erőfeszítéseket tegyünk más emberek nézeteinek, világértelmezésének megértése iránt;
- arra sarkall, hogy tisztázzuk saját viszonyunkat az emberi lét, benne a társadalom fontos kérdéseivel kapcsolatos nézetekhez;
- azzal, hogy bemutatja: különböző korokban, sőt egy adott korban is, erősen különböző módon értelmezték az emberek a világot, arra tanít, hogy a másik emberben azt nézzük, tettei szerint mit tekint jónak és helyesnek, ne azt, hogy milyen világnézeti magyarázatot társít hozzá. Röviden a filozófia tanulmányozása arra nevel, hogy a pluralizmus természetes.

Kapcsolódás az *Ember és társadalom* műveltségi területhez

A *filozófia* tantárgy helyi tanterve elsősorban a NAT *Ember és társadalom* műveltségi területére megfogalmazott követelmények teljesítéséhez kapcsolódik, de a filozófia tárgyának és megközelítésmódjának sajátosságából adódóan bizonyos mértékig túl is megy azon, érintve több más műveltségi terület kérdésköreit is.

A filozófiára valóban illenek az *Ember és társadalom* műveltségi terület számára megfogalmazott elvek: „Betekintést nyújt az embert másokhoz és önmagához, a társadalomhoz és a természethez fűző szellemi kapcsolatok világába. Segít tudatosítani az ember sorsától elválaszthatatlan értékdilemmákat, megismertet az erkölcsi vitákban használatos érvelésmódokkal, fejleszti az önálló tájékozódáshoz, a felelős döntéshez, a mások álláspontjának megértéséhez szükséges attitűdöket és képességeket.”

A filozófia tanítása során valóban sokat tehetünk az olyan kiemelt fejlesztési területek érdekében, mint „a személyiség és az emberi jogok tiszteletére nevelés”, a „társadalmi problémák iránti nyitottság”, „más kultúrák megismerése és elfogadása”, a „humánus értékeket védő magatartás”.

Hozzájárulás az *Ember és társadalom* műveltségi terület fejlesztési feladatainak teljesítéséhez

Ismeretszerzés és tanulás

A filozófia nem más, mint egyéni erőfeszítésekre épülő, de mások hasonló erőfeszítéseivel állandóan szembesülő kísérlet a világ és benne az ember helyének megértésére. Módszerei között kezdettől megtaláljuk a párbeszédet, tanításának módszerei között az irányított beszélgetést. Ugyancsak bevett módszer a filozófiai szövegek közös elemzése – még ha az idő rövidsége nem is nyit ennek széles teret – és a szakirodalom feldolgozásán alapuló tanulói kiselőadások kitűzése. Az előadásra készülve a diákok megismerhetik a filozófia alapvető kézikönyveinek használatát. A tanárnak fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a World Wide Weben is egyre több filozófiai kérdéssel foglalkozó forrás található. Ezek közül a legfontosabbakat be is kell mutatnia. Az előadás készítőjétől elvárható, hogy rendszerezze a gyűjtött anyagot, emelje ki a lényegét a hallgatóság számára és mondanivalóját jegyzetei felhasználásával, szabad előadásban terjessze társai elé.

Kritikai gondolkodás

A filozófia lényegi jellemzője a kritikai gondolkodás, aminek természetesen az oktatásban is tükröződni kell. A filozófia óra jellemző mozzanatai közé tartoznak a viták és a párbeszéd. A tárgyalt témáról beszélgetve várjuk el diákjainktól, hogy képesek legyenek kétkedésüknek hangot adva kérdéseket megfogalmazni, vagy azért, mert nem értik a másik álláspontját. Várjuk el és adjunk arra alkalmat, hogy vitapartnerük álláspontját képesek legyenek maguk is megfogalmazni, a másik féllel egyeztetve azt jobban megérteni. Fontos fejlesztési feladat, hogy saját álláspontjukat érvekkel igyekezzenek alátámasztani és mások ellenérveire ugyancsak tárgyszerűen, érvekkel tudjanak válaszolni. Gyakoroltassuk az írott és hallott szövegből a lényeg kiemelését, a szöveg tömörítését.

Kommunikáció

A filozófiaórák segítsék diákjainkat abban, hogy mások véleményét képesek legyenek türelmesen meghallgatni, érvelését mérlegre tenni és saját álláspontjának finomítására, továbbfejlesztésére felhasználni. Ugyanakkor tanulják meg felismerni az elfogultságot, a különbséget a tárgyilagos és a személyeskedő megközelítés között. Törekedjünk arra, hogy legalább kiselőadások tartásával bekapcsoljuk a közös munkába azokat is, akik

nehezebben kapcsolódnak be a mások által kezdeményezett beszélgetésekbe.

Tájékozódás térben-időben

A tanterv a filozófiai gondolkodásba való bevezetést alapvetően történeti keretben végzi. A tanítás során ennek megfelelően használni kell a történelmi korszakoknak, periódusoknak a történettudományokban illetve a filozófiatörténetben szokásos elnevezéseit. Ne várjuk el, hogy diákjaink megtanulják filozófusok születési és halálzási évszámát, de várjuk el, hogy az egyes filozófiai áramlatokat időben is össze tudják kapcsolni a történeti-kultúrtörténeti folyamatokkal. Ugyanakkor mutassunk rá arra, hogy a szellemi-kulturális és a politika- vagy éppen a gazdaságtörténeti folyamatok eltérő ritmusúak is lehetnek.

A filozófia tanításának intézményi szerkezete

Az osztályok többsége a filozófiát a végzés évében tanulja heti 1 órában. Ennek megfelelően – bár a filozófia választható érettségi vizsgatárgy – a helyi tanterv nem készít fel érettségi követelmények teljesítésére.

A filozófiát végzős osztályokban tanítani abból a szempontból előnyös, hogy a tanulók életpasztalatai és az iskolában szerzett ismeretei jobban megalapozzák a filozófiai problémák tanítását, de vannak ennek a tantervi elhelyezésnek hátrányai is. A végzős évfolyamnál erősen érezhető, hogy a diákok igazán csak azokra a tantárgyakra fordítanak figyelmet és energiát, amelyeket továbbtanulásuk szempontjából fontosnak tartanak.

Továbbhaladás és értékelés

A továbbhaladás követelményei

A tanuló ismerje a filozófiai gondolkodás legalapvetőbb sajátosságait, elsősorban a mindennapi gondolkodáshoz viszonyítva. Tudja, melyek az antik filozófia fő korszakai. Ismerje az antik filozófia megértéséhez szükséges alapvető fogalmakat (kozmosz, arkhé, idea, stb.) Ismerje a platóni filozófia alapgondolatait, szöveg alapján tudja értelmezni a barlang hasonlatot. Ismerje Arisztotelész

munkásságának jelentőségét, szöveg alapján tudja értelmezni az etikai közép elvét. Ismerje a középkori filozófia korszakolását (patrisztika, skolasztika), tudja megnevezni a korszak fontosabb vitatémáit és gondolkodóit. Ismerje és tudja értelmezni az újkori filozófia alapvető fogalmait, áramlatait (pl. racionalizmus, empirizmus, felvilágosodás). Ismerje Descartes szerepét a filozófiai gondolkodás megújulásában, szöveg alapján tudja értelmezni a *cogito ergo sum* tételt. Ismerje Kant jelentőségét a filozófia fejlődésében. Tudja felsorolni a 19. és a 20. század fontos filozófiai áramlatait és tudjon hozzájuk mérvadó gondolkodókat társítani. Ismerje az individuum és a világ viszonyára vonatkozó egzisztencialista álláspont lényegét, illetve a pozitivizmus alapvető jellemzőit, hozzájárulását az ismeretelmélet fejlődéséhez. Ismerje a főbb filozófiai diszciplínákat s azok kérdésköreit.

Osztályozó vizsga illetve javítóvizsga esetén a vizsgázó két feladatot kap. Az egyik egy témakör önálló kifejtését, a második egy filozófiai fogalom rövid ismertetését igényli.

Értékelés

A filozófia oktatása során az alábbi értékelési formákat alkalmazzuk a leggyakrabban:

- szóbeli felelet értékelése
- írásbeli felelet értékelése
- tanulói kiselőadás értékelése
- a tanórán végzett munka értékelése

A tanuló kompetenciáinak fejlődését a legjobban szóbeli eszmecsere alkalmával tudjuk megállapítani. Erre sajnos a nagyon szűkös időkeret miatt ritkán van lehetőség. Végzős évfolyamokon a hosszabb írásbeli házi feladat igényes megoldására a közelő érettségi miatt kevésbé számíthatunk. Az osztályzatok többségét ezért valószínűleg írásbeli feleletek értékelésével tudjuk kialakítani. Ennél az értékelési formánál is törekedni kell arra, hogy ne csak az adatszerű ismereteket mérjük, vagy a fogalmak meghatározását kérjük számon, hanem az összefüggések mélyebb megértéséről is meggyőződhetünk és az önálló véleményalkotást is értékelhessük. Bevett módszer az, hogy a tanulók által vállalt kiselőadásokat osztályzattal is értékeljük. Ne feledjük azonban, hogy a diák csak akkor tud jó

előadást összeállítani, ha ehhez a tanártól megfelelő támogatást (szempontok, esetleg vázlat, stílusát és tartalmát tekintve egyaránt megfelelő szakirodalom) is kap.

Tematikai egység	A filozófia		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	A filozófia és az etika viszonya.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szintetizáló gondolkodás fejlesztése, összefüggések meglátása, a filozófiai szövegek sajátos nyelvezetének megismerése, megközelítési módszereinek elsajátítása.		
Ismeretek/ fejlesztési követelmények	Pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Kapcsolódási pontok	
<p>A filozófia fogalma, tárgya, eredete. A filozófia és a többi tantárgy kapcsolódási pontjainak összefoglalása. A filozófia, a vallás, a művészetek és a tudományok közös és eltérő jellemzőinek felismerése. A tudományterületek létrejöttéhez viszonyított filozófia elsődlegességének és reflexív jellegének megértése. A filozófia ágazatainak megismerése. A filozófiai kérdésfeltevés történeti változatainak értelmezése. A filozófia jelen kérdésirányainak áttekintése.</p> <p><i>Szabadon választott szemelvények az alábbi művekből:</i></p> <p>Platón: Hetedik levél</p> <p>Karl Jaspers: Bevezetés a filozófiába</p> <p>Bertrand Russell: A filozófia alapproblémái</p> <p>Jostein Gaarder: Sofie világa</p>	<p>Tanári magyarázat, fogalommagyarázat, szemléltetés, a tanulói tevékenységek szervezése, pármunka, csoportmunka, megbeszélés, vita verbális értékelés</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom, ének-zene, vizuális kultúra:</i> Ideológiai tényezők összefonódása a művészet történetének korstílusával és stílusirányzataival (pl. Kant és a romantika, klasszikus modernség és életfilozófiák).</p> <p>Esztétikai írások (pl. Arisztotelész: Poétika).</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> államelméletek, utópiák, társadalmiszerződés-elméletek a felvilágosodás korában (Hobbes, Locke, Rousseau stb.).</p> <p><i>Kémia, fizika, biológia-egészségtan, matematika:</i> tudománytörténeti alapvetések (a Szókratész előtti filozófusok).</p>	

Kulcsfogalmak / fogalmak	Elméleti filozófia; gyakorlati filozófia; csodálkozás, kételkedés; disputa.
---------------------------------	---

Tematikai egység	Ismeretelmélet		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A világegyetem jelenségeit értelmező mítoszok. A keresztény világkép alapjai. A felvilágosult gondolkodók főbb törekvései.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A megismeréssel, megértéssel és értelmezéssel összefüggő észrevételek, kérdések és nehézségek megfogalmazása a tanulás hétköznapi tevékenysége során szerzett tapasztalatok alapján. A saját tapasztalatok és reflexiók gazdagítása a filozófiai hagyomány hasonló területein felmerülő kérdésekkel, válaszkísérletekkel. A megjelölt tematikai egységekkel kapcsolatos információk önálló rendszerezése és értelmezése, a rendelkezésre álló ismeretforrások áttekintése és értékelése.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Kapcsolódási pontok	
<p>A világ megismerésére, szerkezetének leírására irányuló első filozófiai törekvések. Az ismeretelmélet hagyományát kijelölő platóni és arisztotelészi tanok.</p> <p>A hit és a tudás összeegyeztetésének középkori kísérletei.</p> <p>A tapasztalás és gondolkodás lehetőségeinek és korlátainak vizsgálata a felvilágosodás idején. Kant „kopernikuszi fordulata”.</p> <p>Az életfilozófusoknak az egyéni tudat és a világ viszonyára vonatkozó elméletei.</p>	<p>Tanári magyarázat, fogalommagyarázat, szemléltetés, a tanulói tevékenységek szervezése, pármunka, csoportmunka, megbeszélés, vita verbális értékelés</p>	<p><i>Matematika:</i> tudománytörténeti és matematikai érdekességek, neves matematikusok (zénonipóriák; analitikus és szintetikus módszer; a logika arisztotelészi alapjai; Thalész, Püthagorasz, Eukleidész).</p> <p><i>Kémia, fizika:</i> Démokritosz atomelmélete.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom, ének-zene, vizuális</i></p>	

<p>A létre vonatkozó kérdés újbóli feltevése.</p> <p><i>Szabadon választott szemelvények az alábbi művekből:</i></p> <p>Platón: Állam VII. 514a-518b (Barlanghasonlat)</p> <p>Szent Ágoston: Vallomások, X. könyv</p> <p>René Descartes: Értekezés a módszerről</p> <p>John Locke: Értekezés az emberi értelemről II. könyv, I. fejezet</p> <p>Immanuel Kant: A tiszta ész kritikája (Bevezetés)</p> <p>Tengelyi László: Kant</p> <p>Friedrich Nietzsche: A nem morálisan felfogott igazságról és hazugságról</p>		<p><i>kultúra:</i></p> <p>a klasszicizmus és a racionalizmus; a romantikus gondolkodásmód és a kanti ismeretelmélet alapjai; műértelmezési módszerek; nyelv és gondolkodás, nyelv és megismerés, valóság és jelentés.</p>
<p><i>Kulcsfogalmak/ fogalmak</i></p>	<p>Arkhé, logosz, vélekedés, valódi ismeret, idea, részesedés, visszaemlékezés, szubsztancia, általános fogalom, egyedi létező, értelmi és hitigazság, teológia, realizmus, nominalizmus, a tapasztalás elsődlegessége, a gondolkodás elsődlegessége, módszeres kétely, velünk született eszme, tapasztalati és nem tapasztalati ismeret, analitikus és szintetikus ítélet, kriticizmus.</p>	

Tematikai egység	A létre vonatkozó kérdések		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A világ és az élet keletkezését, valamint az emberi létezését magyarázó természettudományos és mitikus elképzelések.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A világegyetem és az ember létezésére vonatkozó tudományos elméletek és a hétköznapi megfigyelések problémafelvető mintázatainak absztrakt kifejezése.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Kapcsolódási pontok	
<p>Az állandóság és változás tanai a Szókratészt megelőző gondolkodóknál (Parmenidész, Zénón, Hérakleitosz). A kétosztatú világ elmélete Platónnál és Arisztotelésznél.</p> <p>A szubsztancia fogalmának változatai az újkori lételméletekben (Descartes, Spinoza, Leibniz, Berkeley, Locke).</p> <p>Lét és gondolkodás különállása és összefűződése (Kant, Hegel).</p> <p>A lét logikai-filozófiai megközelítése (Wittgenstein) és a metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül (Carnap).</p> <p>A lét és a semmi viszonya az egzisztencializmus képviselőinél (Sartre, Heidegger)</p> <p>Esszé írása a felmerülő filozófiai kérdésekről, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, bizonyítékok és cáfolatok kifejtése, következtetések</p>	<p>Tanári magyarázat, fogalommagyarázat, szemléltetés, a tanulói tevékenységek szervezése, pármunka, csoportmunka, megbeszélés, vita verbális értékelés</p>	<p><i>Földrajz:</i> a Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Az evolúció lényege. Adaptív és nem adaptív evolúciós folyamatok; a fajok kialakulása. Az evolúció bizonyítékai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> jel, jelentés és referencia viszonya.</p>	

<p>levonása.</p> <p><i>Szabadon választott szemelvények az alábbi művekből:</i></p> <p>Hérakleitosz: Töredékek</p> <p>Arisztotelész: Metafizika</p> <p>Immanuel Kant: Prolegomena</p> <p>Martin Heidegger: Mi a metafizika?</p> <p>Ludwig Wittgenstein: Logikai-filozófiai értekezés</p> <p>Rudolf Carnap: A metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül</p>		
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Kozmosz, idea, szubsztancia, létező-lényeg, létező-lét, anyag-forma, test-lélek, jelenségvilág, magában való dolog, metafizika, célevűség, okelvűség, lét-semmi, lét-tudat.</p>	

Tematikai egység	Etika, erkölcsfilozófia		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az erkölcsi gondolkodás alapjai, törvény és lelkiismeret, a kapcsolatok világa. Korunk erkölcsi kihívásai.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Érvek gyűjtése saját vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására, meghatározott álláspontok cáfolására, tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Az emberi cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. A globális világ kihívásaira kínált erkölcsfilozófiai válaszok megismerése.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Kapcsolódási pontok	
<p>Az elérhető boldogság Szókratész, a cinikusok, a sztoikusok és az epikureusok szerint. Arisztotelész erényetikája.</p> <p>A szabad akarat és a rossz kérdései Szent Ágostonnál.</p> <p>Kant kötelességetikája.</p> <p>Az értékteremtő ember és a hatalom akarása Nietzsche-nél.</p> <p>Egzisztencialista etika: szabadság, választás, felelősség, szorongás (Kierkegaard, Heidegger, Sartre, Jaspers).</p> <p>Az emberi tér átalakulása a fogyasztói társadalomban és a posztmodern állapot.</p> <p>Kortárs erkölcsfilozófiai irányzatok.</p> <p>Az ökológiai válság etikai</p>	<p>Tanári magyarázat, fogalommagyarázat, szemléltetés, a tanulói tevékenységek szervezése, pármunka, csoportmunka, megbeszélés, vita verbális értékelés</p>	<p><i>Földrajz:</i> A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, valamint az urbanizáció környezeti következményei. A regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései. A harmonikus és fenntartható fejlesztés elvei, a megvalósítás korlátai. A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> A genetikai kutatások jelentősége. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai</p>	

<p>vonatkozása.</p> <p>Bioetikai állásfoglalások napjainkban.</p> <p>Élethelyzetekből, aktuális eseményekből eredeztethető, etikai dilemmát hordozó tételmondat disputa keretében történő feldolgozása.</p> <p><i>Szabadon választott szemelvények az alábbi művekből:</i></p> <p>Marcus Aurelius: Elmélkedések</p> <p>Arisztotelész: Nikomakhoszi Etika II. 5-6.</p> <p>Szent Ágoston: Vallomások VII. könyv</p> <p>Friedrich Nietzsche: A hatalom akarása: minden érték átértékelésének kísérlete</p> <p>Jean-Paul Sartre: Mi az egzisztencializmus?</p> <p>Alasdair MacIntyre: Az erény nyomában: erkölcselméleti tanulmány</p> <p>Lányi András – Jávor Benedek (szerk.): Környezet és etika (szöveggyűjtemény)</p> <p>Kovács József: A modern orvosi etika alapjai: bevezetés a bioetikába</p>		<p>tanácsadás.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Az egzisztencialista tézisregény. Erkölcsi kérdéseket felvető irodalmi alkotások.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Etikai racionalizmus, erény, boldogság, predesztináció, kategorikus imperativusz, individuum, erkölcsi autonómia, szabadság, esztétikai, etikai és vallási stádium, übermensch, dionüszoszi és apollóni életelv, közjó, határhelyzet, felelősség, gond, posztmodern, fenntarthatóság, fogyasztói társadalom, globalizáció, klónozás, abortusz, eutanázia.</p>	

Tematikai egység	Politikai filozófia		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Államformák, államszervezet, a hatalommegosztás formái, függetlenség és alávetettség, világkép, eszmék, ideológiák a történelem különböző korszakaiban.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető politikai filozófiai kérdések felismerése szövegekben, hanganyagokban, filmekben. A jelenben érzékelhető politikai, társadalmi és gazdasági folyamatok, közéleti események azonosítása a politikai filozófia szemszögéből.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Kapcsolódási pontok	
<p>A politika és a politikai filozófia viszonya. Államelméletek, utópiák és társadalmi szerződés elméletek az újkorban (Morus Tamás, Machiavelli, Locke, Hobbes, Rousseau). A liberalizmus angolszász, valamint francia hagyománya és a szabadság kétféle (pozitív és negatív) fogalma. A közösségelvű politikai filozófia. Totalitárius eszmerendszerek. A társadalmi igazságosság és méltányosság kortárs elméletei.</p> <p>Különböző szövegek, hanganyagok, filmek vizsgálata alapvető politikai filozófiai kérdések irányából.</p> <p><i>Szabadon választott szemelvények az alábbi művekből:</i></p> <p>Thomas Hobbes: Leviatán John Locke: Értekezés a</p>	<p>Tanári magyarázat, fogalommagyarázat, szemléltetés, a tanulói tevékenységek szervezése, pármunka, csoportmunka, megbeszélés, vita verbális értékelés</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A francia forradalom eszméi, irányzatai, hatásai. A nemzetállamok kialakulása és felemelkedése Európában, az Amerikai Egyesült Államokban. A bolsevik ideológia és a kommunista diktatúra a Szovjetunióban. A fasiszta ideológia és állam Olaszországban. A nemzetiszocialista ideológia és a náci diktatúra.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> politikai intézményrendszer.</p>	

<p>kormányzatról II., VII., XI-XII. fejezet</p> <p>Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről</p> <p>Isaiah Berlin: A szabadság két fogalma</p> <p>John Rawls: A méltányosságként értett igazságosság: politikai, s nem metafizikai elmélet</p> <p>Michael J. Sandel: Az igazságosság és a közjó</p> <p>Roger Scruton: A nemzetek szükségessége</p>		
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Közjó, egyéni érdek, természetjog, kényszermentesség, anarchizmus, konzervativizmus, liberalizmus, szocializmus, kommunizmus, fasizmus, igazságosság, méltányosság, tolerancia, pozitív és negatív szabadság.</p>	

Tematikai egység	Vallásfilozófia		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A kereszténység és Európa kapcsolata. Keresztény erkölcsi értékek a világi etikában.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különböző vallások alaptanításainak összehasonlítása. A vallási meggyőződések eredetének tudatosítása és tiszteletben tartásának gyakorlása. A témához tartozó legfontosabb kézikönyvek használata		
Ismeretek/ fejlesztési követelmények	Pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Kapcsolódási pontok	
<p>A világvallások alaptanításai (hinduizmus, buddhizmus, univerzizmus, zsidó vallás, kereszténység, iszlám).</p> <p>A keresztény teológia és az antik filozófia kapcsolata (patrisztika és skolasztika).</p> <p>Aquinói Szent Tamás istenbizonyítékai.</p> <p>A felvilágosodás vallásfilozófiai irányzatai (ateizmus, deizmus, panteizmus).</p> <p>A modern és a posztmodern filozófiai istenkép.</p> <p><i>Szabadon választott szemelvények az alábbi művekből:</i></p> <p>Huston Smith: A világ nagy vallásai Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae, Pars. I., Quaestio I. Nietzsche: Vidám tudomány Mezei Balázs: Zárójelbe tett Isten</p>	<p>Tanári magyarázat, fogalommagyarázat, szemléltetés, a tanulói tevékenységek szervezése, pármunka, csoportmunka, megbeszélés, vita verbális értékelés</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A zsidó és keresztény kultúra értékei, a kereszténység kezdetei és tanításai. Vallási, egyházi ellentétek, hatalmi harcok, hódítások. A vallás és az egyház szerepe a középkori Európában. A reformáció és a katolikus megújulás. A francia forradalom eszméi, irányzatai, hatásai.</p>	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Védák, lélekvándorlás, konfucianizmus, taoizmus, teremtés, megváltó, protestantizmus, ontológiai istenérv, skolasztikus érvelési módszer, ateizmus, deizmus, panteizmus, vasárnapi kereszténység, „Isten halott”.
------------------------------------	---